NÅGRA ORD OM DEN SVARTKANTADE OLLON-BORREN ELLER KASTANJEBAGGEN (MELOLONTHA HIPPOCASTANI FAB)

AF

OSKAR TH. SANDAHL.

Det är ett kändt förhållande, att af de båda större i Sverige förekommande ollonborrarne, »Majbaggen» (*Melolontha vulgaris* FAB.) och »Kastanjebaggen» (*M. Hippocastani* FAB.), den förre nästan uteslutande tillhör de sydligaste landskapen (Halland, Skåne och Blekinge), men att den senare äfven finnes i mellersta Sverige. Här har densamma dock, så vidt kungjordt är, icke uppträdt i sådana massor, att han ådragit sig någon större uppmärksamhet såsom någon beaktansvärd skadeinsekt. Visserligen läste man i en Stockholmstidning under förliden sommar en insänd kort berättelse från någon egendom i Södermanland, — så vidt icke minnet sviker — om »ollonborrars» uppträdande i sådan mängd, att man befarade större skada af desamma. En annan insändare i samma tidning sökte dock lugna dessa farhågor genom det meddelandet, att den iakttagne ollonborren icke kunde vara någon annan än kastanjebaggen, som icke var känd såsom synnerligen farlig, efter som han icke här uppträdde i större antal. Emellertid torde följande iakttagelse visa, att denna art af ollonborreslägtet ingalunda äfven i mellersta Sverige är alldeles utan betydelse såsom skadeinsekt.

Den 6 sistlidne sept. (1887) kom till mig en bekant och lemnade mig i en flaska några tjocka, hvitaktiga, krumböjda larver med rödbrunt hufvud och starka käkar, hvilka omisskänligen voro larver till en ollonborreart, sannolikt den i trakten af Stockholm här och där sparsamt funna *M. Hippocastani*. Dessa

larver voro uppgräfda i en parkanläggning å den hr. protokollssekreteraren T. tillhöriga vackra sommarlägenheten Lindängen, afsöndrad från Lännersta å Wärmdön och belägen icke långt från min sommarbostad Östra Stäket. Följande dag vid första tillfälle begaf jag mig till Lindängen och erfor där följande. Man hade lagt märke till, att en större mängd törnrosor och fuchsior, utsatta på kalljord i grupper omgifna af gräsmattor, visade ett tvinande utseende och att somliga af dessa blomsterbuskar rent af dogo bort och sutto så löst i jorden, att de med lätthet kunde uppdragas ur densamma. Vid närmare undersökning befunnos å dessa buskar icke blott alla sugrötter afätna, utan äfven barken å de gröfre rötterna afgnagd i större eller mindre utsträckning ända upp i jordbrynet. Man fann snart hvem den skyldige var, som åstadkommit denna skada och förargelse. Vid uppgräfning af de sjuka blomsterbuskarne funnos nämligen kring deras rötter vid hvarje buske ända till 6—7 »maskar» af det slag, som jag erhållit, så att säga, prof på. Det var dessa maskar eller larver, som hade angripit törnrosornas och fuchsiornas rötter. Man företog nu äfven gräfning af den gräsplan, som omgaf de nämda buskgrupperna, och nästan vid hvart enda spadtag, såsom jag själf hade tillfälle att iakttaga, kommo dylika larver i större eller mindre antal i dagen. På en yta af 66 qvadratalnar sammanplockades af mig och trädgårdsmästaren på stället omkring 1,700 af dessa larver eller i medeltal något mer än 25 larver på hvar qvadrataln. Jämte dessa larver påträffades äfven en mycket stor larv, dubbelt så stor som de öfriga, samt en fullfärdig puppa och 12 nykläckta skalbaggar (11 hanar och 1 hona) af arten *M. Hippocastani* Fab. Dessa, likasom larverna, träffades några tum under jordytan. De hade således icke ännu börjat söka vinterqvarter i den under matjorden å detta ställe befintliga lösare grus- eller sand-alven.

Larverna hade en längd af omkring 30 mm. och 5—6 millimeters tjocklek. Den sammankrökta kroppens främre del var hvitaktig och dess bakersta ringar blåsvarta af färgen på exkrementerna eller innehållet i tarmkanalens yttersta del. En närmare beskrifning på larverna torde vara öfverflödig, enär den återfinnes i de flesta arbeten om skalbaggar och särskildt i de om skadeinsekter.

De nykläckta skalbaggarne voro af ungefär samma storlek som den vanliga ollonborren (*M. vulgaris* FAB.), från hvilken de äro svåra att skilja, enär den svartaktiga ytterkanten på skalvingarne icke är fullt konstant, eftersom denna färg stundom nästan alldeles saknas eller är mycket otydlig. Bakkroppens nedböjda och afsmalnande ända är å sidorna ursvängd eller liksom hopknipen; detta uppgies så som kännemärke för kastanjebaggen, men lär icke heller alltid vara fullt säkert. Lektor A. E. HOLMGREN har funnit i Skåne mellanformer (bastarder) mellan *M. Hippocastani* FAB. och *M. vulgaris* FAB.

Enär jämte de talrika larverna äfven en puppa samt några redan kläckta skalbaggar påträffades, så antog jag, att larverna voro i sitt fjärde år och under den kommande vintern skulle förpuppa sig för att nästa vår eller försommar bryta fram i en liten »svärmning». Men vid jämförelse mellan de funna larverna och de figurer öfver dem, som W. BERGSÖE lemnar i sin afhandling »Om Oldenborrens Udryddelse» syntes det riktigare att anse larverna vara i tredje året och att deras svärmning således först skulle inträffa om 2 år eller på våren 1889. Detta årtal uppgifves äfven af BERGSÖE såsom ett så att säga normalt svärmningsår i Danmark för denna art af ollonborrar, hvars näst föregående svärmningsår voro 1881 och 1885. Emellertid bad jag lektor HOLMGREN granska larverna och skalbaggarne samt säga sin mening om deras ålder och möjliga svärmningstid. På grund af sin erfarenhet om dessa larvers små svärmningar här i mellersta Sverige, hvilka inträffade senast 1884, ansåg han att man hade att vänta en svärmning af kastanjebaggen nästa år (1888) och att de funna larverna voro i sitt fjärde år. Trädgårdsmästaren på Lindängen är uppmanad att nästa vår genast underrätta om, ifall någon svärmning af dessa ollonborrar då skulle komma att ega rum. Framtiden får nu utvisa hvilken åsigt blir den rätta.

Detta kastanjebaggens uppträdande, för tillfället såsom larv, i Lindängens park står, anmärkningsvärdt nog, alldeles enstaka där i trakten. Å de talrika öfriga sommarställena vid Lännersta likasom å hufvudgården har denna larv icke någonsin påträffats, åtminstone icke i sådan mängd, att han ådragit sig någon uppmärksamhet. Dess utseende var fullkomligt obekant för dem, som nu bebodde och i flera fall länge bebott dessa ställen. Icke

heller å mitt närbelägna sommarställe Östra Stäket har kastanjebaggen förekommit under de 10 år jag innehaft nämda lägenhet. Å sommarstället Bergbo, förr under Gammeludden, beläget å en bergshöjd icke långt från Lindängen, lära några få larver af samma slag blifvit funna i en anläggning för blommor, gjord af ditförd matjord (från Stockholm?). Att ollonborrar för öfrigt skulle kunna trifvas på Bergbo är icke antagligt, då icke någon grusalv där finnes, utan matjorden ligger omedelbart på gneisgrund, och det är kändt, särskildt genom lektor HOLMGRENS undersökningar, att ollonborrar endast förekomma å sådana lokaler där grunden består af grus eller sand, eller en alv, som släpper vatten igenom sig och sålunda bjuder ett torrt vinterqvarter åt ollonborrarnes larver. Å lokaler med ler- eller bergbotten under matjorden trifvas icke dessa ollonborrar.

I södra Sverige förekommer kastanjebaggen blandad med Majbaggen (*M. vulgaris* FAB.) vanligen, enligt erhållna uppgifter, till antalet underlägsen den senare, men undantagsvis, såsom å Hallandsås och vissa andra begränsade lokaler, är kastanjebaggen långt talrikare än den andra arten, hvarom vi kunna emotse närmare underrättelser i den berättelse, som konservator SVEN LAMPA kommer att såsom Kgl. Landtbruksakademiens entomolog afgifva till nämda akademi om sina iakttagelser rörande »Ollonborrekriget» i södra Halland i Maj 1887, hvarunder ensamt i nämda trakt omkring 215,000,000 ollonborrar insamlades och dödades.

Sedan ofvanstående var skrifvet erhölls från lektor A. E. HOLMGREN följande teckningar, utförda af studenten hr EMIL HOLMGREN, hvilka visa på ett tydligt sätt skilnaden mellan larven af *Melolontha Hippocastani* och *M. vulgaris.*

Fig. 1. Larv af *M. Hippoc.* 1:sta året. Fig 2. Larv i 2.dra och Fig. 3. larv som ingått i 4:de året. (Fig. 1—3 äro efter Ratzeburg.) Fig. 4. Larv af *M. vulgaris;* Pygidium odeladt. Fig. 5. Larv af *M. Hippocastani;* Pygidium med en suturformig tvärintryckning.

Alla de af förf. vid Lindängen tagna larverna af *M. Hippocastani* visa det af HOLMGREN angifna kännemärket.